



# Economische en Sociale Raad

Distr.: Algemeen  
19 november 2010  
**ONBEWERKTE  
VOORPUBLICATIE**

Origineel: engels

---

**Commissie voor Economische, Sociale en Culturele Rechten**  
**Vijfenvertigste zitting**  
Geneve, 1-19 november 2010

## **Beschouwing van door de lidstaten ingediende rapporten onder Artikelen 16 en 17 van de Convenant**

### **Slotopmerkingen van de Commissie voor Economische, Sociale en Culturele Rechten**

#### **Het Koninkrijk der Nederlanden**

1. De commissie voor Economische, Sociale en Culturele Rechten heeft het gecombineerde vierde en vijfde periodieke rapport van het Koninkrijk der Nederlanden bekeken met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de Internationale Convenant voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (E/C.12/NLD/4-5, Add.1 en Add.2) op zijn 43<sup>ste</sup>, 44<sup>ste</sup> en 45<sup>ste</sup> zitting, gehouden op 10 en 11 november 2010 (E/C.12/2010/SR.43, 44 en 45), en heeft de volgende slotopmerkingen opgenomen op zijn 55<sup>ste</sup> vergadering gehouden op 19 november 2010.

#### **A. Inleiding**

2. De Commissie begroet de indiening van het gecombineerde vierde en vijfde periodieke rapport van het Koninkrijk der Nederlanden en de schriftelijke antwoorden op haar lijst van vragen, maar betreurt de late indiening van het rapport van Aruba.
3. De Commissie waardeert de open en constructieve dialoog met de Staatsdelegatie van vertegenwoordigers van de vier landen van de staat die deskundig zijn op het gebied van de onderwerpen die onder de Convenant vallen.

#### **B. Positieve aspecten**

4. De Commissie begroet het aannemen van zowel wetgevende als andere maatregelen door de Staat sinds de laatste herziening van de rapporten van de Staat die hebben bijgedragen tot de realisering van de economische, sociale en culturele rechten die in de Convenant zijn vastgelegd, waaronder:

- (a) De opname van economische, sociale en culturele rechten in de grondwet van Curaçao en St. Maarten;
- (b) de aanpassingen op het gebied van de wetgeving waarin onderwijs voor alle kinderen op het gehele grondgebied van de Staat verplicht is, ongeacht hun wettelijke status;
- (c) de invoering van een vergoedingsstelsel voor medische kosten voor zorg verleend aan illegale migranten;
- (d) wetgevende en andere maatregelen ter verbetering van de balans tussen werk en privéleven; en
- (e) het door Nederland ruim voortzetten van ontwikkelingshulp ter hoogte van 0,7 procent van het BNP.

### C. Voornaamste punten van zorg en aanbevelingen

5. De Commissie is bezorgd over de ongelijke economische, sociale en culturele rechten in de vier landen van de Staat. (art. 2 (1), 2 (2))

**Aangezien de Staat verantwoordelijk is voor de tenuitvoerlegging van de Convenant op het gehele grondgebied, verzoekt de Commissie de Staat er dringend op toe te zien dat gelijke economische, sociale en culturele rechten gelden voor alle individuen en groepen in haar rechtsgebied. Dit houdt de verplichting in voor de Staat om ervoor te zorgen dat alle wetten en beleid voorzien in gelijke economische, sociale en culturele rechten. Bovendien moet het principe van ‘zoveel mogelijk beschikbare middelen’ gelden voor de Staat als geheel en niet voor ieder van de vier landen van de Staat apart. De Commissie verzoekt de Staat in haar volgend periodieke rapport informatie te verschaffen over concrete maatregelen die in dit opzicht aangenomen en uitgevoerd zijn.**

6. Gezien het feit dat de Staat een monistisch systeem volgt waarbij internationale verdragen direct van toepassing zijn, drukt de Commissie nogmaals haar zorg uit dat bepaalde bepalingen van de Convenant niet vanzelf worden uitgevoerd en uitvoerbaar zijn in de Staat en dat ze niet door de gerechtshoven worden toegelaten om vorderingen met betrekking tot economische, sociale en culturele rechten te staven.

**De Commissie herhaalt haar advies dat de Staat verplicht is uitvoering te geven aan de rechten in de Convenant in elk van de landen zodat individuele personen de handhaving van hun rechten voor nationale gerechtshoven en tribunalen kunnen proberen af te dwingen. Gezien bovendien de talrijke besluiten van de gerechtshoven van de Staat waaruit blijkt dat de bepalingen van de Convenant niet automatisch uitvoerbaar en dus niet bindend zijn in overeenstemming met artikelen 93 en 94 van de grondwet van de Staat, dringt de Commissie er bij de Staat op aan alle juridische en andere maatregelen ter verbetering te bekijken om ervoor te zorgen dat de rechten in de Convenant toepasbaar en bereikbaar zijn in al haar landen. In dit verband verwijst de Commissie de Staat naar haar Algemene Opmerking nr. 9 over de toepassing van de Convenant in eigen land (1998). De Commissie verzoekt de Staat ook gedetailleerde informatie in haar periodieke rapporten te blijven aanleveren over de jurisprudentie in al haar landen met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de Convenant.**

7. De Commissie is bezorgd over het feit dat nog geen van de landen van de Staat actieplannen voor landelijke mensenrechten heeft aangenomen.

**De Commissie doet een beroep op de Staat om ervoor te zorgen dat er in alle landen van de Staat een nationaal actieplan voor de mensenrechten komt en uitgevoerd wordt in overeenstemming met de Verklaring en het Actieprogramma van Wenen uit 1993.**

**Het advies van de Commissie luidt dat deze plannen specifieke programma's voor het realiseren van economische, sociale en culturele rechten moeten bevatten.**

8. De Commissie is bezorgd over het onvoldoende op de hoogte zijn van het grote publiek in het algemeen van de bepalingen van de Conventie.

**De Commissie adviseert de Staat effectieve maatregelen te nemen om de kennis bij het publiek in het algemeen van de economische, sociale en culturele rechten te vergroten evenals van juridische of andere middelen die individuen ter beschikking staan bij eventuele schendingen van deze rechten, en dringt er bij de Staat op aan de maatschappij en landelijke organisaties voor de mensenrechten hierbij te betrekken.**

9. De Commissie is bezorgd dat de opleidingen voor rechters, politie, onderwijzend personeel, maatschappelijke werkers en ambtenaren de bepalingen van de Conventie en de systematische toepassing ervan niet behandelen.

**De Commissie doet een beroep op de Staat om alle beroepsbeoefenaars en sectoren die een directe rol vervullen bij de bevordering en de bescherming van de rechten in de Conventie, dus ook rechters, politie, immigratieambtenaren, advocaten, ambtenaren, onderwijzend personeel en de gezondheidszorg, systematisch opleiding te verschaffen over de bepalingen in de Conventie en de tenuitvoerlegging ervan.**

10. De Commissie is bezorgd dat er geen organisaties voor de mensenrechten in de Staat zijn die volledig in overeenstemming handelen met de Principes van Parijs.

**De Commissie doet een beroep op de Staat om verdere pogingen te ondernemen om landelijke organisaties voor de mensenrechten in overeenstemming met de Principes van Parijs op te zetten. De Commissie doet een beroep op de Staat om ervoor te zorgen dat deze organisaties mandaten krijgen die specifiek betrekking hebben op economische, sociale en culturele rechten en alle landen van de Staat. De Commissie vestigt de aandacht van de Staat op haar Algemene Opmerking nr. 10 over de rol van landelijke mensenrechtenorganisaties bij de bescherming van economische, sociale en culturele rechten(1998). De Commissie adviseert de Staat bovendien stappen te ondernemen ter accreditatie van deze organisaties door de Internationale Coördinatiecommissie van Nationale Organisaties voor de Bevordering en Bescherming van Mensenrechten.**

11. De Commissie merkt met bezorgdheid op dat de anti-discriminatiewetgeving van de Staat geen bescherming biedt tegen discriminatie in al zijn vormen. (art. 2 (2))

**De Commissie doet een beroep op de Staat om ervoor te zorgen dat de nieuwe wetgeving die de vier Wetten Gelijke Behandeling integreert, in Nederland wordt ingevoerd en eveneens dat de nieuwe wetten gelijke behandeling die door Curaçao en St. Maarten worden aangenomen brede bescherming bieden van het recht op gelijkheid en non-discriminatie op enige grond als genoemd in de Conventie. De Commissie dringt er verder bij de Staat op aan ervoor te zorgen dat er effectieve rechtsmiddelen zijn voor de slachtoffers van discriminatie. De Commissie wijst op Algemene Opmerking nr. 20 over non-discriminatie bij economische, sociale en culturele rechten(2009).**

12. De Commissie is bezorgd dat migranten en personen uit etnische minderheden in Nederland nog steeds aanzienlijke discriminatie ondervinden met betrekking tot economische, sociale en culturele rechten, met name met betrekking tot werkgelegenheid, huisvesting, gezondheid en onderwijs, ondanks door de Staat genomen maatregelen. De

Commissie is verder bezorgd dat de situatie verergerd wordt door stijgend racisme en vreemdelingenhaat in Nederland. (art. 2 (2))

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan met name aandacht te besteden aan de omstandigheden van migranten en personen uit etnische minderheden in Nederland en doet een beroep op de Staat om:**

- (a) moeilijkheden die deze groepen ondervinden bij het vinden van werk, huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs in kaart te brengen en de noodzakelijke maatregelen ter verbetering hiervan te ondernemen;
- (b) gericht beleid en programma's aan te nemen en uit te voeren om hun omstandigheden te verbeteren;
- (c) alle noodzakelijke maatregelen te nemen om racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden, waaronder ook het gebruik van de media en onderwijs, om stereotypen te overwinnen en diversiteit te bevorderen, daarbij ervan uitgaand dat het veranderen van houdingen langdurig inspanningen zal vergen om het grote publiek te bereiken;
- (d) effectief toezien op de naleving van de wettelijke verboden tegen discriminatie van economische, sociale en culturele rechten; en
- (e) in het volgende periodieke rapport vergelijkende statistieken verschaffen over de economische, sociale en culturele rechten van migranten en personen uit etnische minderheden en die van de rest van de bevolking.

13. De Commissie merkt met bezorgdheid op dat personen met een handicap gediscrimineerd worden in hun economische, sociale en culturele rechten, met name op het gebied van werk en opleiding. (art. 2 (2))

**De Commissie roept de Staat op haar pogingen voort te zetten de integratie van personen met een handicap op de arbeidsmarkt te bevorderen en hun toegang tot onderwijs, zowel fysiek als anderszins, te faciliteren. De Commissie adviseert de Staat alle noodzakelijke maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat alle personen met een handicap dezelfde economische, sociale en culturele rechten hebben als de rest van de bevolking, en speciale aandacht te geven aan hun toegang tot openbare gebouwen. In dit verband wijst de Commissie de Staat op de Algemene Opmerking nr. 5 over personen met een handicap (1995).**

14. De Commissie blijft bezorgd dat ondanks de vorderingen die in alle landen van de Staat gemaakt zijn, vrouwen nog steeds niet dezelfde economische, sociale en culturele rechten hebben als mannen. Met betrekking tot de werkgelegenheid is de Commissie bezorgd over de loondiscrepancie, de ondervertegenwoordiging van vrouwen op de arbeidsmarkt en hun concentratie in parttime werk, ondanks de maatregelen en de dienstverlening die zijn ingevoerd ter vergemakkelijking van een goed samengaan van werk en gezinsleven. De Commissie is ook bezorgd dat vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in de politiek. (art. 3)

**De Commissie roept de Staat op om in al haar landen:**

- (a) beleid, strategieën en programma's ter bevordering van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen op het gebied van economische, sociale en culturele rechten effectiever te maken en de benodigde maatregelen ter verbetering te nemen;
- (b) de noodzakelijke maatregelen te nemen om werkgevers aan te sporen flexibele werkafspraken met vrouwen en mannen te maken; en

- (c) **meer inspanningen te doen voor de deelname van vrouwen aan het politieke leven.**

**De Commissie wijst de Staat op Algemene Opmerking nr. 16 over het gelijke recht voor mannen en vrouwen (2005) en verzoekt de Staat in het volgende periodieke verslag statistische gegevens te verschaffen over de deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt, uitgesplitst naar leeftijd, loon en parttime/fulltime werk en land van herkomst, evenals gegevens over de economische onafhankelijkheid en deelname aan het politieke leven van vrouwen.**

15. De Commissie uit haar bezorgdheid over het bestaan van verplicht werk voor gevangenen in Nederland. De Commissie is verder bezorgd over het feit dat gedetineerden werken voor private partijen voor een heel laag loon. (art. 6, 7)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan de juiste maatregelen te nemen in Nederland dat gedetineerden aan geen enkele vorm van verplicht werk worden onderworpen in strijd met artikel 6 van de Convenant. De Commissie adviseert de Staat bovendien te zorgen voor rechtvaardige en billijke werkomstandigheden, loon en sociale verzekeringen van gedetineerden. Met betrekking hiertoe dringt de Commissie er bij de Staat op aan haar wetgeving in overeenstemming te brengen met artikelen 6 en 7 van de Convenant en ILO Conventie nr. 29 over gedwongen arbeid**

16. De Commissie merkt met bezorgdheid op dat de werkloosheid op Aruba en de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen hoog blijft. De Commissie betreurt verder het ontbreken van statistische gegevens over onvoldoende werkgelegenheid in de Staat. (art. 6, 2 (2))

**De Commissie herhaalt haar advies waarbij ze een beroep doet op de Staat om vooral op Aruba en op de eilanden van de voormalige Antillen de inspanningen om de werkloosheid te bestrijden te intensiveren. De Commissie adviseert de Staat rekening te houden met Algemene Opmerking nr. 18 over het recht op werk bij haar arbeidsbeleid en de uitvoering daarvan. De Commissie verzoekt de Staat in het volgende periodieke rapport ook statistische gegevens op te nemen over werkloosheid en onvoldoende werkgelegenheid, uitgesplitst naar land, geslacht, etnische afkomst en economische en sociale omstandigheden over de vijf jaar voorafgaand aan de indiening van het rapport.**

17. De Commissie is bezorgd dat huishoudelijk personeel in alle landen van de Staat niet dezelfde bescherming genieten als ander personeel en in het nadeel zijn doordat hun werkgevers voor hen niet bijdragen aan ziektekosten en pensioen zoals werkgevers in andere sectoren. (art. 7, 9)

**De Commissie roept de Staat op om betere juridische of andere maatregelen te nemen om de rechten en uitkeringen voor huishoudelijk personeel gelijk te stellen aan die van ander personeel, vooral met betrekking tot de sociale verzekeringen.**

18. De Commissie is bezorgd dat er bij afwezigheid van expliciete erkenning van het stakingsrecht in de Nederlandse wet, dat recht afhankelijk is van het respectievelijke hof en dat het stakingsrecht op Curaçao en St. Maarten nog steeds niet van kracht is. (art. 8)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan om het stakingsrecht expliciet te erkennen met de toegestane beperkingen volgens de Nederlandse wet. De Commissie roept de Staat ook op ervoor te zorgen dat de bepalingen over het uitoefenen van het stakingsrecht in het nieuwe Wetboek van Strafrecht van Curaçao en St. Maarten in overeenstemming zijn met artikel 8 van de Convenant.**

19. De Commissie merkt met bezorgdheid op dat er weinig gebruikt gemaakt wordt van de bijstand door personen die daar recht op hebben zowel in Nederland als op de voormalige Nederlandse Antillen. (art. 9, 11)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan alle noodzakelijke maatregelen te blijven nemen om grotere bekendheid te geven aan het recht op bijstand zowel in Nederland als op de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen en ervoor te zorgen dat iedereen en elk huishouden dat een bijstandsuitkering nodig heeft daar toegang tot heeft. De Commissie stimuleert de Staat ook om deze maatregelen deel uit te laten maken van landelijke actieplannen ter bestrijding van armoede.**

20. De Commissie is bezorgd dat de eis dat men lang verzekerd moet zijn geweest om het volledige ouderdomspensioen te krijgen in Nederland discriminerend is voor migranten die werken in de Staat. De Commissie is voorts bezorgd over het armoederisico voor gepensioneerden daar het volledige pensioen het niveau heeft van het minimumloon. (art. 9, 11)

**De Commissie roept de Staat op om een einde te maken aan de discriminatie tegen migranten voor wat betreft hun pensioenrechten. De Commissie roept de Staat ook op vast te stellen wat de invloed is van de bepalingen over ouderdomspensioenen op de levensstandaard van gepensioneerden met het oog op de toenemende mobiliteit van de pensioengerechtigden. De Commissie wijst de Staat in deze op de Algemene Opmerking nr. 19 over de sociale verzekeringen (2007).**

21. De Commissie is ondanks de genomen maatregelen bezorgd over de mate van huiselijk geweld en de afwezigheid van huiselijk geweld als een specifiek misdrijf in Nederland. Verder is de Commissie is bezorgd over het gebrek aan informatie over de schaal waarop huiselijk geweld plaatsvindt op Aruba en de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen. (art. 10)

**De Commissie roept de Staat op om:**

- (a) **wetgeving te maken aangaande huiselijk geweld als specifiek misdrijf in Nederland;**
- (b) **de inspanningen voort te zetten om huiselijk geweld te bestrijden zoals het vaker voor de rechter brengen van huiselijk geweld en meer bewustzijn te creëren voor wat huiselijk geweld is;**
- (c) **te handelen naar de bevindingen van een onderzoek naar huiselijk geweld in Nederland, door de onderliggende oorzaken ervan aan te pakken;**
- (d) **te zorgen dat de nieuwe wetsbepalingen over huiselijk geweld effectief worden uitgevoerd op Aruba, Curaçao en St. Maarten;**
- (e) **onderzoek te doen naar de schaal waarop huiselijk geweld plaatsvindt op Aruba, Curaçao en St. Maarten en informatie te verschaffen over de resultaten ervan in het volgende periodieke rapport van de Staat; en**
- (f) **in het volgende rapport voor alle landen van de Staat informatie te verschaffen over aard en aantal van de aangiften van huiselijk geweld, de veroordelingen en de aan de daders opgelegde straffen, evenals over eventuele hulp en rehabilitatiemaatregelen voor de slachtoffers.**

22. De Commissie betreurt dat lijfstraffen niet verboden zijn op Aruba. (art. 10, 13)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan een wettelijk verbod op lijfstraffen in de huiselijke en alle onderwijsomgevingen op Aruba in te voeren, overeenkomstig artikel 10 van de Convenant en de Algemene opmerking nr. 13 van de Commissie over het**

**recht op onderwijs (1999) dat wijst op het feit dat lijfstraffen niet in overeenstemming zijn met het basisprincipe van de waardigheid van het individu.**

23. De Commissie merkt met bezorgdheid op dat jongens op alle eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen met discriminatie te maken hebben, hetgeen van invloed is op hun opleiding en wordt bevestigd in een door de Staat uitgevoerd onderzoek. (art. 10, 2(2))

**De Commissie roept de Staat op om het probleem van discriminatie waar jongens op de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen mee te maken hebben verder aan te pakken door de onderliggende oorzaken ervan aan te pakken zoals de maatschappelijke stereotypen over en de verwachtingen van jongens en meisjes. In dit opzicht adviseert de Commissie dat naast de betrokkenheid van ouders en leerkrachten er ook beleid moet zijn en moet worden uitgevoerd aangaande campagnes om maatschappelijk bewustzijn te creëren om de houding van het publiek over de rol en de opvoeding van jongens en meisjes te veranderen.**

24. De Commissie merkt met bezorgdheid op dat er in alle landen van de Staat armoedekernen bestaan. De Commissie uit zijn zorg dat Aruba, Curaçao en St. Maarten nog geen officiële armoedegrens hebben vastgesteld of een strategie of actieplannen hebben opgesteld te bestrijding van de armoede. (art. 11)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan armoede en sociale uitsluiting te bestrijden door speciale aandacht voor achterstandsgroepen en groepen aan de rand van de samenleving zoals eenoudergezinnen, migranten en kinderen, en herhaalt het advies waarbij het de Staat oproept:**

- (a) voor elk land een officiële armoedegrens vast te stellen waardoor de Staat de mate van armoede kan vaststellen en vooruitgang kan bijhouden en evalueren; en
- (b) anti-armoedestrategieën en actieplannen op te stellen en door te voeren volledig rekening houdend met economische, sociale en culturele rechten.

**In dit verband wijst de Commissie de Staat op haar uitspraak over “Armoede en de Internationale Conventie over Economische, Sociale en Culturele Rechten” (2001). De Commissie verzoekt de Staat in het volgende periodieke rapport ook uitgesplitste en vergelijkende jaarlijks verzamelde gegevens te verschaffen over het aantal personen en huishoudens dat in armoede leeft en over de vorderingen die zijn gemaakt bij de armoedebestrijding.**

25. De Commissie is ernstig bezorgd over het langdurig in detentie houden van asielzoekers en onbegeleide minderjarigen in Nederland. De Commissie betreurt het ook dat illegale migranten, ook families met kinderen, geen basisrecht hebben op onderdak en dakloos worden na hun uitzetting uit de opvangcentra. De Commissie is ook bezorgd dat hoewel illegale migranten recht hebben op gezondheidszorg en onderwijs, zij daar in de praktijk niet altijd toegang toe hebben. (art. 11, 10, 12, 13, 2 (2))

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan om:**

- (a) ervoor te zorgen dat de wet in Nederland garandeert dat asielzoekers alleen gedetineerd worden als dat absoluut noodzakelijk is en dat de tijd die afgewezen asielzoekers en onregelmatige migranten in detentie doorbrengen beperkt is tot een strikt minimum;
- (b) zich aan de kernafspraken onder de Conventie te houden en ervoor te zorgen dat de minimale basisrechten van huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs gerespecteerd, beschermd en vervuld worden wat betreft illegale migranten.

- (c) 26. De Commissie betreurt het dat er geen duidelijke en gedetailleerde informatie ontvangen is over het naar verluidt grote druggebruik in de Staat. (art. 12)

**De Commissie verzoekt de Staat in het volgende periodieke rapport gedetailleerde informatie en statistische gegevens te verschaffen over druggebruik en het verhandelen van drugs in de Staat en over de aanwezigheid van verslavingstherapie, ook voor gedetineerden.**

27. De Commissie uit grote zorg over de naar verluidt hoge aantallen abortussen op de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen en het niet aanwezig zijn van een officiële schatting van de schaal waarop het probleem zich voordoet. De Commissie is ook vooral bezorgd dat abortus primair iets is van jongeren en dat het nog steeds illegaal is op Curaçao en St. Maarten. (art. 12)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan de wetgeving op Curaçao en St. Maarten te herzien en uitzonderingen op het verbod op abortus te overwegen voor gevallen van therapeutische abortus of zwangerschappen die voortkomen uit verkrachting of incest. Verder roept de Commissie de Staat op in alle landen effectieve maatregelen te treffen om vrouwen bij te staan bij het voorkomen van ongewenste zwangerschappen, o.a. door verplichte seksuele voorlichting op scholen en door een hele reeks van voorbehoedsmiddelen en begeleiding via de eerstelijns gezondheidszorg die vooral toegankelijk moet zijn voor jongeren en andere achterstandsgroepen en personen aan de rand van de samenleving. De Commissie verzoekt de Staat in het volgende periodieke rapport gedetailleerde informatie te verschaffen evenals statistische gegevens over vroegzwangerschappen en abortus bij jongeren en over het effect van maatregelen die getroffen zijn om deze problemen aan te pakken.**

28. De Commissie is bezorgd over het nadelige effect van het recht op gezondheid dat voortvloeit uit de beslaglegging in Nederland door de Staat op zendingen generieke medicijnen onder het TRIPS verdrag die van het ene ontwikkelingsland naar het andere verstuurd worden. (art. 12)

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan rekening te houden met haar internationale verplichting het recht van eenieder op de best mogelijke gezondheid te respecteren en dergelijk beslagleggingen in de toekomst achterwege te laten.**

29. De Commissie is bezorgd dat veel ouderen, zoals die in verpleeghuizen, niet de juiste zorg krijgen door een gebrek aan voldoende verzorgend personeel, voldoende getraind personeel en geen uitgebreide geriatrische gezondheidszorg. (art. 12, 2 (2))

**De Commissie dringt er bij de Staat op aan om prioriteit te geven aan de verbetering van de gezondheidszorg voor ouderen om aan de verplichting te voldoen te zorgen voor beschikbare, toegankelijke, acceptabele en kwalitatief goede zorg. In dit verband adviseert de Commissie de Staat dringend een strategie aan te nemen over de gezondheid van ouderen overeenkomstig de Algemene Opmerking van de Commissie nr. 14 over het recht op gezondheid(2000). De Commissie dringt er ook bij de Staat op aan om de kwaliteit van instellingen, goederen en diensten aan ouderen te controleren aan de hand van een effectief inspectiesysteem. Voorts spoort de Commissie de Staat met het oog op de vergrijzende bevolking aan om een coherente en omvattende strategie op te zetten om de problemen bij ouderen aan te pakken. In dit verband wijst de Commissie de Staat op de Algemene Opmerking nr. 6 over de economische, sociale en culturele rechten van ouderen (1995).**

30. De Commissie is bezorgd dat een groot deel van de gevangenen met geestelijke gezondheidsproblemen volgens rapporten niet de gezondheidszorg krijgt die ze nodig hebben door een gebrek aan opgeleid personeel in strafinrichtingen en te weinig controle op de kwaliteit en adequaatheid van de zorg. De Commissie is ook bezorgd over de praktijk



van het gebruik van isolatie als vorm van straf wanneer gevangenen problemen veroorzaken, zonder voldoende te kijken naar de eventuele gevolgen voor de gezondheid. (art. 12)

**De Commissie adviseert de Staat het probleem van de medische verzorging van gevangenen met geestelijke gezondheidsproblemen aan te pakken en de noodzakelijke maatregelen te nemen voor meer in de geestelijke gezondheidszorg opgeleid personeel in strafinrichtingen of een geschikte behandeling in een instelling voor geestelijke gezondheidszorg te garanderen. De Commissie dringt er bij de Staat op aan isolatie niet als vorm van straf te gebruiken wanneer gevangenen met geestelijke gezondheidsproblemen problemen veroorzaken.**

31. De Commissie is bezorgd dat terwijl onderwijs voor alle kinderen verplicht is ongeacht hun wettelijke status, illegale kinderen die aan beroepsopleidingen willen deelnemen hun stages niet kunnen doen vanwege de werkvergunningseisen in Nederland. (art. 13, 2 (2))

**De Commissie adviseert de Staat goede maatregelen ter verbetering van deze situatie te nemen om ervoor te zorgen at illegale kinderen die een beroepsopleiding volgen in Nederland in staat zijn een stage te doen.**

32. De Commissie is bezorgd dat het landelijk lesmateriaal van de Staat geen onderricht op het gebied van de mensenrechten bevat. (art. 13)

**De Commissie roept de Staat op om ervoor te zorgen dat op alle scholen mensenrechtenonderricht gegeven wordt op alle niveaus en universiteiten alsmede onderricht met betrekking tot de economische, sociale en culturele rechten.**

33. De Commissie spoort de Staat aan te profiteren van het proces dat gaande is op Curaçao en St. Maarten waarbij instellingen en organisaties opgezet worden om ervoor te zorgen dat hun wetten en beleid de economische, sociale en culturele rechten die zijn vastgelegd in de Convenant geëffectueerd worden. In dit verband wijst de Commissie de Staat op de Algemene Opmerking nr. 3 over de aard van de verplichtingen van de Staat (1990).

34. De Commissie begroet de vorderende hervormingen van het sociale zekerheidsstelsel in de vier landen van de Staat en spoort de Staat aan om rekening te houden met Algemene Opmerking nr. 19 over het recht op sociale zekerheid (2007) bij toekomstig te nemen initiatieven ter verbetering van het sociale verzekeringsstelsel. (art. 9)

35. Met erkenning van de maatregelen die in Nederland genomen zijn ter bestrijding van mensenhandel, dringt de Commissie er bij de Staat op aan om de pogingen om mensenhandel te bestrijden voort te zetten en te intensiveren zolang Nederland een bestemmings- of doorgangsland voor mensenhandel blijft. De Commissie adviseert de Staat ook in het volgende periodieke rapport gedetailleerde informatie te verschaffen over het probleem van mensenhandel op de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen als ook over het effect van de genomen maatregelen. (art. 10)

36. De Commissie adviseert de Staat een landelijk actieplan op te zetten ter bestrijding de stijgende dakloosheid in Nederland en te kijken naar de oorzaken evenals manieren voor te schrijven om dakloosheid te voorkomen en daklozen te rehabiliteren. (art. 11)

37. De Commissie adviseert de Staat de inspanningen te intensiveren om de wachttijd in Nederland van zes weken voor kinderen en jongeren die geestelijke gezondheidszorg nodig hebben te bekorten. (art. 12)

38. De Commissie adviseert de Staat in het zesde periodieke rapport bijgewerkte statistische gegevens te verschaffen per Convenantsrecht, uitgesplitst naar leeftijd, geslacht, etnische afkomst, stedelijke/niet-stedelijke bevolking, economische en sociale

omstandigheden en andere relevante status, op basis van een jaarlijkse vergelijking over de vijf jaar voorafgaand aan de indiening van het rapport.

39. De Commissie verzoekt de Staat deze slotopmerkingen breed onder alle lagen van de maatschappij te verspreiden met name onder ambtenaren, gerechtelijke en maatschappelijke organisaties, deze te laten vertalen en ze te publiceren waar mogelijk, en de Commissie te informeren over de genomen stappen om de slotopmerkingen te implementeren in het volgende periodieke rapport. De Commissie spoort de Staat ook aan landelijke organisaties voor de mensenrechten, non-gouvernementele organisaties en andere leden van de maatschappij bij de landelijke discussie te betrekken vóór indiening van het volgende periodieke rapport.

40. De Commissie spoort de Staat aan om te overwegen het Optionele Protocol bij de Conventie over economische, sociale en culturele rechten die zij ondertekend heeft, te ratificeren.

41. De Commissie spoort de Staat aan om te overwegen de Internationale VN Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van alle Migranten en hun Gezinsleden te ondertekenen en te ratificeren en het Internationale Verdrag voor de Rechten van Personen met een handicap en het Internationale Verdrag voor de Bescherming van alle Personen tegen Gedwongen Verdwijningen te ratificeren.

42. De Commissie nodigt de Staat uit zijn kerndocument in overeenstemming te brengen met de eisen van het Algemene Kerndocument in de Geharmoniseerde Richtlijn Rapporteren die recent is goedgekeurd door de internationale verdragsorganen voor de mensenrechten.

43. De Commissie verzoekt de Staat het zesde periodieke rapport dat is gemaakt volgens de Richtlijn Rapporteren van de Commissie, die is aangenomen in 2008 (E/C.12/2008/2), voor 30 juni 2015 in te dienen.

---